

การใช้สิทธิไล่เบี้ยของผู้ค้ำประกัน ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 693:
ศึกษากรณีจับกลุ่ม สลับกู้สลับค้ำประกัน

The Guarantor's Right of Recourse according to the Civil and Commercial
Code, Section 693: Study the Case of Grouping, Switching Loans and
Switching Guarantees

นรา สมบูรณ์¹ และ วรณวรางค์ ศุทธชัย^{2*}

Nara Somboon¹ and Wanvarang Sudtachai^{2*}

^{1,2}คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

^{1,2}Faculty of Social Sciences and Humanities, Northeastern University

*Corresponding author's email: wanvarang.sud@neu.ac.th

วันที่รับบทความ (Received)

30 พฤษภาคม 2568

วันที่แก้ไขบทความ (Revised)

12 มิถุนายน 2568

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted)

25 มิถุนายน 2568

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาและวิเคราะห์หลักกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิไล่เบี้ยของผู้ค้ำประกันในประเทศไทย โดยเปรียบเทียบกับกฎหมายของประเทศฝรั่งเศสและประเทศเยอรมนี เนื่องจากในทางปฏิบัติ ผู้ค้ำประกันมีบทบาทสำคัญในธุรกรรมทางการเงิน แต่สิทธิในการไล่เบี้ยจากลูกหนี้ยังมีข้อจำกัดหลายประการ โดยเฉพาะในประเทศไทยที่กฎหมายเกี่ยวกับสิทธิไล่เบี้ยตามมาตรา 693 ของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ยังคงมีข้อจำกัดด้านการบังคับใช้ งานวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) วิเคราะห์เปรียบเทียบข้อบทกฎหมาย บทบัญญัติ และแนวปฏิบัติในประเทศเปรียบเทียบ ผลการวิจัยพบว่ากฎหมายฝรั่งเศสและเยอรมันมีบทบัญญัติที่เปิดโอกาสให้ผู้ค้ำประกันใช้สิทธิไล่เบี้ยได้ในเชิงรุกมากกว่ากฎหมายไทย และเสนอให้มีการปรับปรุงกฎหมายไทยให้สอดคล้องกับแนวปฏิบัติที่เป็นธรรมยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: สิทธิไล่เบี้ย, ผู้ค้ำประกัน, จับคู่, สลับกู้สลับค้ำประกัน

ABSTRACT

This research article aims to examine and analyze the legal principles surrounding the right of recourse available to guarantors under Thai law, with a comparative analysis of French and German legal systems. In practice, guarantors play a crucial role in financial transactions. However, their ability to recover payments from debtors remains limited, particularly under Section 693 of the Thai Civil and Commercial Code. Using documentary

research methods, the study compares relevant statutory provisions and legal practices. The findings reveal that both the French and German laws provide a more proactive approach enabling guarantors to exercise their right of recourse. The study recommends that Thai law be reformed to reflect a more equitable and practical legal framework.

Keywords: Right of Recourse, Guarantor, Matching, Interchanging Loan and Guarantee Roles

บทนำ

ปัจจุบันในการทำสัญญาให้กู้ยืมเงิน ไม่ว่าจะส่วนบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคล หรือสถาบันการเงิน ย่อมต้องรับความเสี่ยงจากการที่ลูกหนี้ชั้นต้นไม่ชำระหนี้ กล่าวคือ ผู้กู้ผิดสัญญาไม่ชำระหนี้ ทำให้อาจเกิดหนี้เสีย และส่งผลกระทบต่อผลประกอบการของธุรกิจรายนั้น ๆ ได้ ดังนั้น ในการพิจารณาการให้กู้ยืมเงินในลูกค้ายรายใดรายหนึ่ง ผู้ประกอบการจะลดความเสี่ยงโดยการให้ผู้กู้หาประกันการชำระหนี้ เพื่อหากเกิดกรณีที่ผู้กู้ผิดสัญญาไม่ชำระหนี้ หรือตกเป็นบุคคลล้มละลายผู้ประกอบการยังคงสามารถเรียกให้ชำระหนี้จากการประกันดังกล่าวได้ บทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาและวิเคราะห์หลักกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิไต่เบี่ยของผู้ค้าประกันในประเทศไทย เปรียบเทียบกับกฎหมายของประเทศฝรั่งเศสและประเทศเยอรมนี เพื่อเสนอแนวทางปรับปรุงกฎหมายไทยให้สอดคล้องกับแนวปฏิบัติที่เป็นธรรม และช่วยให้ผู้ค้าประกันสามารถใช้สิทธิไต่เบี่ยได้อย่างขึ้น

ปัจจุบันประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 เอกเทศสัญญา ลักษณะ 11 12 และ 13 บัญญัติให้มีการประกันด้วยบุคคลและทรัพย์สิน โดยแบ่งตามประเภทของหลักประกันได้ 3 ประเภทสัญญา อันได้แก่ กฎหมายว่าด้วยค้ำประกัน (มาตรา 680 ถึงมาตรา 701) กฎหมายว่าด้วยจำนอง (มาตรา 702 ถึงมาตรา 746) และกฎหมายว่าด้วยจำนำ (มาตรา 747 ถึง มาตรา 769) โดยกฎหมายว่าด้วยค้ำประกันนั้น คือ สัญญาซึ่งบุคคลภายนอกคนหนึ่งผูกพันตนต่อเจ้าหนี้คนหนึ่งเพื่อชำระหนี้เมื่อลูกหนี้ไม่ชำระหนี้

กฎหมายว่าด้วยจำนองตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 702 บัญญัติว่าจำนองนั้น คือสัญญาซึ่งบุคคลหนึ่งเรียกว่าผู้จำนองเอาทรัพย์สินตราไว้แก่บุคคลอีกคนหนึ่งเรียกว่าผู้รับจำนองเป็นการชำระหนี้ โดยไม่ส่งมอบทรัพย์สินนั้นให้แก่ผู้รับจำนอง ทรัพย์สินที่จะนำมาตราไว้เป็นจำนองได้นั้นจะต้องเป็นอสังหาริมทรัพย์ ไม่ว่าประเภทใดก็ได้ และสังหาริมทรัพย์ชนิดพิเศษ เช่น เรือที่มีระวางตั้งแต่ 5 ตัน แพ สัตว์พาหนะ กฎหมายว่าด้วยการจำนำนั้นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 747 บัญญัติไว้ว่า สัญญาจำนำนั้น คือ สัญญาซึ่งบุคคลหนึ่ง เรียกว่า ผู้จำนำส่งมอบสังหาริมทรัพย์สิ่งหนึ่งให้แก่บุคคลอีกคนหนึ่ง เรียกว่าผู้รับจำนำเพื่อเป็นประกันการชำระหนี้

เนื้อหาของกฎหมายสัญญาจำนองหรือสัญญาจำนำ ผู้รับจำนองหรือผู้รับจำนำอาจเป็นผู้เองก็ได้ แต่กรณีที่จะศึกษาในบทความนี้นั้น เป็นกรณีของผู้ค้าประกันซึ่งไม่อาจเป็นผู้กู้หรือลูกหนี้ชั้นต้นเองได้ และจะต้องเป็นบุคคลที่สามหรือบุคคลภายนอกเท่านั้น ดังนั้น เมื่อลูกหนี้ผิดนัดเมื่อใดเจ้าหนี้ชอบที่จะเรียกให้

ผู้ค้าประกันชำระหนี้ได้แต่นั้น ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 686 ซึ่งส่งผลให้ผู้ค้าประกันได้รับความเดือดร้อนจากการที่จะต้องชำระหนี้แทนลูกหนี้ แม้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 693 จะให้สิทธิผู้ค้าประกันซึ่งได้ชำระหนี้แล้วมีสิทธิที่จะไล่เบี้ยเอาจากลูกหนี้ เพื่อต้นเงินกับดอกเบี้ย และเพื่อการที่ต้องสูญหายหรือเสียหายไปอย่างไรใดเพราะการค้ำประกันนั้นได้แต่ในการใช้สิทธิตามกฎหมายนั้นจะต้องเป็นกรณีที่ผู้ค้าประกันได้ชำระหนี้เสร็จสิ้นแล้ว จึงจะสามารถรับช่วงสิทธิของเจ้าหนี้ที่มีสิทธิเหนือลูกหนี้ได้ ซึ่งโดยส่วนใหญ่แล้วผู้ที่กู้ยืมเงินและรวมกลุ่มค้ำประกันสัญญาไว้แก่กันนั้น ผู้ค้าประกันเองก็อาจเป็นผู้กู้ยืมในอีกสัญญาหนึ่งและในสัญญานั้นผู้กู้ในสัญญานี้เป็นผู้ค้าประกัน โดยสลับกันค้ำประกันสัญญาเป็นกลุ่ม ดังนั้น เมื่อต้องชำระหนี้ของตนไปพร้อมกันกับหนี้ของผู้กู้ผู้ค้าประกันจึงมักไม่อาจที่จะชำระหนี้ปิดบัญชีหนี้ได้ในคราวเดียว เนื่องจากเป็นจำนวนเงินที่สูง ด้วยเหตุผลนี้จึงจำใจต้องผ่อนชำระเป็นรายงวดแทนลูกหนี้ให้แก่เจ้าหนี้จนกว่าจะครบถ้วนไม่อาจที่จะรับช่วงสิทธิได้ทันที หรือใช้สิทธิในฐานะผู้ค้าประกันขอรับชำระหนี้ได้ทันที เช่น กรณีการขอรับชำระหนี้จากลูกหนี้ซึ่งศาลสั่งให้เป็นบุคคลล้มละลาย

การที่กฎหมายบัญญัติให้ผู้ค้าประกันซึ่งได้ชำระหนี้แล้วจึงจะมีสิทธิไล่เบี้ยได้ เมื่อชำระหนี้เสร็จสิ้นแล้วนั้นจึงสร้างความเดือดร้อนให้แก่บรรดาผู้ค้าประกันเป็นอย่างยิ่ง และอาจเกิดการเป็นหนี้เสียในทุกสัญญาของการรวมกลุ่มกู้เงินและค้ำประกันนั้น ด้วยเหตุจึงสมควรปรับเปลี่ยนกฎหมายให้เข้ากับภาวะของสังคม และพฤติกรรมของลูกหนี้ในปัจจุบัน

ประวัติและความเป็นมาของกฎหมายค้ำประกันเกี่ยวกับการใช้สิทธิไล่เบี้ยในประเทศไทย

กฎหมายว่าด้วยค้ำประกันมีมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา การค้ำประกันพบได้เป็นการทั่วไปในสัญญา กู้หรือสัญญาขายฝากทาสแต่ไม่พบในสัญญาประเภทอื่น เนื่องจากการค้ำประกันเป็นการผูกพันในตัวบุคคลอันสอดคล้องกับสัญญาสัญญาขายฝากทาส ที่มีผลเป็นการผูกพันตัวลูกหนี้หรือทาสต่อเจ้าหนี้หรือต่อนายเงินต่างจากสัญญาอื่น ๆ (นิลบล เลิศนุวัฒน์, 2565) ต่อมาในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ มีการตรากฎหมายสามดวงได้บัญญัติเกี่ยวกับเรื่องค้ำประกันไว้ว่า “ผู้ใดค้ำประกันผู้กู้เงินโดยทำสัญญาและรับเงินไปโดยไม่ได้นำตัวลูกหนี้มาด้วยเมื่อหนี้ถึงกำหนดชำระให้ผู้ค้าประกันชำระหนี้ทั้งหมด” (ปิติกุล จีรมงคลพานิชย์, 2562) ภายหลังเมื่อมีการเข้ามาของประเทศตะวันตกประเทศไทยจึงได้มีการแก้ไขปรับปรุงประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ โดยร่างเป็นภาษาอังกฤษเสียก่อนแล้วจึงแปลกลับมาเป็นภาษาไทย กระทั่งได้ตราบัญญัติกฎหมายว่าด้วยการค้ำประกันในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ฉบับปัจจุบัน ซึ่งมีการแก้ไขปรับปรุงหลายครั้ง โดยครั้งล่าสุดเมื่อปี พ.ศ. 2558 มีการแก้ไขเพิ่มเติมในส่วนของการกำหนดข้อยกเว้นในการสละสิทธิของผู้ค้าประกัน โดยแก้ไขเพิ่มเติมกำหนดให้เจ้าหนี้ต้องบอกกล่าวแก่ ผู้ค้าประกันภายใน 60 วันนับแต่วันที่ลูกหนี้ผิดนัดชำระหนี้หากไม่ดำเนินการ เจ้าหนี้จะไม่มีสิทธิเรียกให้ผู้ค้าประกันรับผิดชอบในส่วนดอกเบี้ยและหนี้อุปกรณต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นหลังพ้นกำหนด 60 วันได้ แต่ตลอดการใช้บังคับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มิได้มีการแก้ไขปรับปรุงบทบัญญัติว่าด้วยการใช้สิทธิไล่เบี้ยของผู้ค้าประกันต่อลูกหนี้ ที่บัญญัติใน มาตรา 693 แต่อย่างใด การปรับปรุงและแก้ไขกฎหมายฉบับดังกล่าว มีผลเพียงทำให้ผู้ค้าประกันสามารถใช้สิทธิเรียกร้องให้เจ้าหนี้บังคับ

ชำระหนี้กับลูกหนี้ชั้นต้นก่อนตนได้เท่านั้น ซึ่งผู้ค้ำประกันยังคงมีหน้าที่ต้องรับผิดชอบต่อเจ้าหนี้ ในหน้าที่ตนทำ สัญญาค้ำประกันไว้แม้ผู้ค้ำประกันจะถึงแก่ความตายก่อนหนี้ถึงกำหนดชำระ (พิธิชัย ไชยแสงสุขกุล, 2537)

หลักการความรับผิดชอบของผู้ค้ำประกัน ภายใต้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของประเทศไทย การรับผิดชอบของผู้ค้ำประกันสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภทหลัก ได้แก่

1. ความรับผิดชอบในลักษณะผู้ค้ำประกันทั่วไป ตามมาตรา 867 ของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ผู้ค้ำประกันทั่วไปต้องรับผิดชอบในการชำระหนี้แทนลูกหนี้เมื่อเจ้าหนี้ได้พยายามเรียกร้องจากลูกหนี้แล้วแต่ไม่สามารถเรียกร้องได้ ภายใต้สัญญาค้ำประกันประเภทนี้ ผู้ค้ำประกันจะต้องรับผิดชอบทั้งหมดทั้งในส่วนของเงินต้นและดอกเบี้ย

2. ความรับผิดชอบในลักษณะผู้ค้ำประกันไม่สามารถเรียกร้องจากลูกหนี้ ตามมาตรา 868 ผู้ค้ำประกันสามารถยึดหลักการเรียกร้องจากลูกหนี้ไปสู่กระบวนการทางกฎหมายโดยในกรณีนี้ ผู้ค้ำประกันสามารถเรียกร้องจากลูกหนี้ได้หากมีการชำระหนี้ไปแล้วในกรณีนี้ผู้ค้ำประกันสามารถร้องขอเงินคืนจากลูกหนี้ในภายหลัง (กิตติชัย งามชัยพิสิฐ, 2559)

ความรับผิดชอบของผู้ค้ำประกัน

1. ความรับผิดชอบของผู้ค้ำประกัน ความรับผิดชอบของผู้ค้ำประกันเป็นการรับผิดชอบในลักษณะของ "การรับประกัน" ซึ่งหมายความว่าผู้ค้ำประกันไม่จำเป็นต้องรับผิดชอบเมื่อผู้กู้หรือลูกหนี้สามารถชำระหนี้ได้ตามสัญญา หากผู้กู้ไม่สามารถชำระหนี้ได้ ผู้ค้ำประกันจะต้องรับผิดชอบทั้งเงินต้นและดอกเบี้ยตามที่ตกลงกันในสัญญา ในกรณีที่มีการบังคับคดีหรือศาลพิพากษาให้ลูกหนี้ชำระหนี้ได้แล้ว ผู้ค้ำประกันต้องทำการชำระหนี้แทน หากผู้ค้ำประกันชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้แล้ว ผู้ค้ำประกันจะมีสิทธิเรียกร้องจากลูกหนี้ในภายหลัง (ปัญญา ถนอมรอด, 2567)

2. ข้อจำกัดในการรับผิดชอบของผู้ค้ำประกัน ตามกฎหมายไทย ผู้ค้ำประกันไม่สามารถได้รับการค้ำประกันหนี้ทั้งหมดในบางกรณี โดยเฉพาะเมื่อมีการตกลงกันว่า ผู้ค้ำประกันจะไม่ต้องรับผิดชอบในกรณีที่หนี้นั้นเกิดจากความผิดทางอาญาหรือความผิดที่เกิดจากการกระทำที่ไม่ได้รับอนุญาตจากกฎหมาย นอกจากนี้ หากมีการคำนวณหนี้แล้วปรากฏว่าเจ้าหนี้ได้เรียกร้องมากเกินไปกว่าจำนวนที่ควรจะเป็น ผู้ค้ำประกันสามารถคัดค้านและไม่ต้องรับผิดชอบในส่วนที่เกินจากการคำนวณที่ไม่ถูกต้องตามสัญญาหรือกฎหมาย

3. การสิ้นสุดความรับผิดชอบของผู้ค้ำประกัน ความรับผิดชอบของผู้ค้ำประกันจะสิ้นสุดลงเมื่อหนี้นั้นได้รับการชำระเต็มจำนวนหรือเมื่อสัญญาผู้ค้ำประกันถูกยกเลิกตามข้อตกลงของทั้งสองฝ่าย หรือเมื่อศาลตัดสินว่าผู้ค้ำประกันไม่ต้องรับผิดชอบ โดยการสิ้นสุดนี้สามารถเกิดขึ้นได้ในกรณีต่าง ๆ เช่น ผู้ค้ำประกันสามารถชำระหนี้แทนลูกหนี้ได้หรือมีการเจรจาและทำข้อตกลงใหม่กับเจ้าหนี้

จากที่กล่าวมา เห็นได้ว่าความรับผิดชอบของผู้ค้ำประกันเป็นสิ่งที่มีความสำคัญในหลาย ๆ ธุรกิจทางการเงินหรือการให้เครดิตในสังคมไทย การเข้าใจหลักการและข้อจำกัดของความรับผิดชอบของผู้ค้ำประกันจึงเป็นสิ่งที่ผู้ค้ำประกันและผู้ที่เกี่ยวข้องควรใส่ใจ เพราะการรับผิดชอบในกรณีที่ลูกหนี้ไม่สามารถชำระหนี้ได้

อาจนำมาซึ่งผลกระทบที่รุนแรงทั้งในแง่ของการเงินและชื่อเสียง การศึกษาความหมายและขอบเขตของสัญญาผู้ค้ำประกันอย่างละเอียดจึงเป็นสิ่งจำเป็นในการปกป้องสิทธิของทั้งผู้ค้ำประกันและเจ้าหนี้ในอนาคต

สิทธิไล่เบี้ยของผู้ค้ำประกัน

การค้ำประกันเป็นสัญญาที่บุคคลหนึ่ง (ผู้ค้ำประกัน) ตกลงจะรับผิดชอบชำระหนี้แทนลูกหนี้หลัก หากลูกหนี้ไม่สามารถชำระหนี้ได้ เมื่อผู้ค้ำประกันชำระหนี้แทนลูกหนี้แล้ว กฎหมายได้กำหนดสิทธิไล่เบี้ยให้แก่ผู้ค้ำประกัน เพื่อให้สามารถเรียกร้องคืนจากลูกหนี้ได้ บทความนี้จะวิเคราะห์หลักกฎหมายและแนวปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับสิทธิไล่เบี้ยของผู้ค้ำประกันในประเทศไทย

สิทธิไล่เบี้ย (Right of Recourse) คือ สิทธิของผู้ค้ำประกันที่จะเรียกร้องให้ลูกหนี้ชำระคืนจำนวนเงินที่ผู้ค้ำประกันได้ชำระแทนไป รวมถึงดอกเบี้ยและค่าเสียหายที่เกิดขึ้น ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 693 บัญญัติว่า "ผู้ค้ำประกันซึ่งได้ชำระหนี้แล้ว ย่อมมีสิทธิที่จะไล่เบี้ยเอาจากลูกหนี้เพื่อต้นเงินกับดอกเบี้ยและเพื่อการที่ต้องสูญหายหรือเสียหายไปอย่างไร ๆ เพราะการค้ำประกันนั้น อนึ่ง ผู้ค้ำประกันย่อมเข้ารับช่วงสิทธิของเจ้าหนี้บรรดามีเหนือลูกหนี้ด้วย"

แต่อย่างไรก็ตาม ผู้ค้ำประกันสามารถใช้สิทธิไล่เบี้ยได้ ต่อเมื่อได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขดังต่อไปนี้

1. ผู้ค้ำประกันต้องชำระหนี้แทนลูกหนี้แล้วเท่านั้น จึงจะมีสิทธิไล่เบี้ยได้ ไม่ใช่เพียงแต่ทำสัญญายอมรับสภาพหนี้กับเจ้าหนี้ว่าจะชำระหนี้เช่นนั้น ผู้ค้ำประกันยังไม่ได้สิทธิไล่เบี้ยตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1319/2538 สิทธิของโจทก์ในฐานะผู้ค้ำประกันที่จะไล่เบี้ยเอาจากจำเลยย่อมจะเกิดขึ้นต่อเมื่อโจทก์ได้ชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้แทนจำเลยแล้วตามบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 693 แต่การชำระหนี้โดยวิธีการที่โจทก์ยอมผูกพันตนเข้าเป็นลูกหนี้ของ ฐ. เพื่อชำระหนี้ของจำเลยอีกคนหนึ่งหาใช่เป็นการที่โจทก์ชำระหนี้ให้แก่ ฐ. เสร็จสิ้นแล้วไม่ทิ้งไม่ทำให้มีช่องว่าง ฐ. กับจำเลยที่มีอยู่เดิมระงับสิ้นไปเพราะมิใช่เป็นการแปลงหนี้ใหม่โดยการเปลี่ยนตัวลูกหนี้ ฐ. ยังคงมีสิทธิเรียกร้องให้จำเลยชำระหนี้ดังกล่าวได้เช่นเดิมเมื่อตามคำฟ้องไม่ปรากฏข้อเท็จจริงว่าโจทก์ได้ชำระหนี้แทนจำเลยให้แก่ ฐ. ไปแล้วหรือไม่เป็นจำนวนเท่าใดโจทก์จึงยังไม่มีสิทธิฟ้องไล่เบี้ยเอาจากจำเลย

2. หากลูกหนี้มีข้อต่อสู้ที่สามารถใช้ปฏิเสธการชำระหนี้ได้ ผู้ค้ำประกันต้องยกข้อต่อสู้นั้นต่อสู้เจ้าหนี้ มิฉะนั้นจะเสียสิทธิไล่เบี้ยตาม มาตรา 695 ตัวอย่างเช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 97/2522 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 695 ให้สิทธิแก่ลูกหนี้ที่จะอ้างขึ้นเถียงผู้ค้ำประกันซึ่งได้ชำระหนี้แล้ว ไม่ให้ไล่เบี้ยลูกหนี้ จำเลยทำสัญญาค้ำประกันไว้ต่อโจทก์ ในกรณีที่โจทก์ถูกเรียกร้องให้ชำระเงินตามภาระที่โจทก์ออกหนังสือค้ำประกันห้างหุ้นส่วนจำกัด ลูกหนี้ของโจทก์แล้ว จำเลยจะเป็นผู้ชดใช้ให้โจทก์ จำเลยจึงไม่ใช่ตัวลูกหนี้ แต่เป็นผู้ทำสัญญาผูกพันไว้กับโจทก์อีกส่วนหนึ่งต่างหาก จะใช้สิทธิของลูกหนี้ตามมาตรา 695 ไม่ได้ โจทก์ฟ้องว่า จำเลยทำสัญญาค้ำประกันห้างหุ้นส่วนจำกัดรัดตะกอกก่อสร้างไว้กับโจทก์ เนื่องจากการที่ธนาคารโจทก์ออกหนังสือค้ำประกันหนี้สินของห้างที่เพิ่งจะมีขึ้นในภายหลังว่า หากห้างไม่สามารถชำระหนี้ให้โจทก์ไม่ว่าด้วยเหตุใด ๆ จำเลยจะเป็นผู้ชดใช้แทน ต่อมาห้างดังกล่าวขอให้โจทก์ออกหนังสือค้ำประกันห้างต่อ

กรมสามัญศึกษา ในการที่ห้างเข้าทำสัญญาก่อสร้าง โดยมีข้อสัญญาว่าหากโจทก์ได้รับความเสียหาย ห้างจะชดเชยให้โจทก์จนครบ โจทก์ได้ออกหนังสือคำประกันให้ ครั้นต่อมาปรากฏว่าห้างก่อสร้างผิดสัญญาถูกกระทรวงศึกษาธิการซึ่งกรมสามัญศึกษาอยู่ในสังกัดฟ้องร่วมกับโจทก์ และศาลแพ่งพิพากษาให้ห้างกับโจทก์ชดเชยเงินค่าเสียหายให้กรมสามัญศึกษา ห้างไม่ชำระโจทก์ต้องชำระแทนไปจนครบถ้วน แล้วห้างกลับไม่ยอมชดเชยให้โจทก์ จำเลยในฐานะผู้ค้ำประกันจึงต้องรับผิดชอบชดเชยแทน โจทก์นำคดีมาฟ้องขอให้ศาลบังคับ

จำเลยให้การว่า ฟ้องของกระทรวงศึกษาธิการขาดอายุความ โจทก์ทราบถึงข้อต่อสู้ข้อนี้ แต่ไม่ยกข้อต่อสู้ของห้างซึ่งเป็นลูกหนี้ขึ้นต่อสู้ โจทก์สันนิษฐานได้เบี่ยงแก้ห้างจำเลยในฐานะผู้ค้ำประกันห้างไม่ต้องรับผิดชอบ โจทก์ด้วย ศาลชั้นต้น พิพากษาให้จำเลยชำระเงินให้โจทก์ จำเลยฎีกาในปัญหาข้อกฎหมายว่า จำเลยไม่ต้องรับผิดชอบตามสัญญาค้ำประกัน เพราะโจทก์ไม่ยกอายุความขึ้นเป็นข้อต่อสู้ในคดีที่โจทก์ถูกฟ้องร่วมกับห้างหุ้นส่วนจำกัด รัตนกิจก่อสร้าง จึงสันนิษฐานได้เบี่ยงเอาจากห้างลูกหนี้แล้ว

ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า โจทก์ฟ้องจำเลยให้รับผิดชอบตามสัญญาที่ทำไว้กับโจทก์ ซึ่งจำเลยตกลงว่าในกรณีที่โจทก์ถูกเรียกร้องให้ชำระเงินตามภาระที่โจทก์ออกหนังสือคำประกันห้างหุ้นส่วนจำกัดรัตนกิจก่อสร้างให้อยู่ในดุลพินิจของโจทก์ที่จะจ่ายเงินตามภาระการค้ำประกัน จำเลยจะยกเรื่องโจทก์ละเลยไม่ยกข้อต่อสู้ของลูกหนี้ขึ้นต่อสู้คดีซึ่งไม่ปรากฏในสัญญาใช้ไม่ได้ และสำหรับข้อต่อสู้เรื่องสันนิษฐานได้เบี่ยงที่จำเลยยกขึ้นอ้างนั้น บทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 695 ให้สิทธิแก่ลูกหนี้ที่จะยกขึ้นแย้งผู้ค้ำประกันซึ่งได้ชำระหนี้แล้วไม่ให้ไล่เบี่ยงลูกหนี้ จำเลยไม่ใช่ตัวลูกหนี้แต่เป็นผู้ทำสัญญาผูกพันไว้กับโจทก์อีกส่วนหนึ่งต่างหาก จะใช้สิทธิของลูกหนี้เช่นนั้นไม่ได้

3. การรับช่วงสิทธิของเจ้าหนี้ นอกจากสิทธิไล่เบี่ยงแล้ว ผู้ค้ำประกันยังมีสิทธิรับช่วงสิทธิของเจ้าหนี้เหนือลูกหนี้ด้วย ซึ่งหมายความว่า ผู้ค้ำประกันสามารถใช้สิทธิและวิธีการเดียวกับเจ้าหนี้ในการเรียกร้องหนี้จากลูกหนี้

4. ในการชำระหนี้ผู้ค้ำประกันจะได้สิทธิไล่เบี่ยงไปนั้นจากช่องมีการบอกกล่าวแก่ลูกหนี้เสียก่อน ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 696 ซึ่งหากผู้ค้ำประกันมิได้บอกกล่าวแก่ลูกหนี้ ผู้ค้ำประกันจะไม่มีสิทธิที่จะไล่เบี่ยงเอาแก่ลูกหนี้ได้ หากผู้ค้ำประกันได้ชำระหนี้ไปแทนโดยมิได้บอกกล่าวแก่ลูกหนี้แล้ว และลูกหนี้ ไม่ทราบถึงการชำระหนี้แล้วได้ไปชำระหนี้ซ้ำอีกกรณีเช่นนี้ผู้ค้ำประกันได้สิทธิเพียงจะฟ้องเจ้าหนี้เพื่อขอเงินคืนฐานรากมิควรได้เท่านั้น

แนวปฏิบัติในการใช้สิทธิไล่เบี่ยง

ในทางปฏิบัติ ผู้ค้ำประกันควรดำเนินการดังนี้:

- ตรวจสอบข้อต่อสู้ของลูกหนี้: ก่อนชำระหนี้แทน ควรตรวจสอบว่าลูกหนี้มีข้อต่อสู้หรือไม่ และยกข้อต่อสู้ขึ้นต่อเจ้าหนี้

- เก็บหลักฐานการชำระหนี้: เพื่อใช้เป็นหลักฐานในการเรียกร้องคืนจากลูกหนี้

- ดำเนินการทางกฎหมาย: หากลูกหนี้ไม่ยอมชำระคืน ผู้ค้ำประกันสามารถฟ้องร้องต่อศาลเพื่อบังคับให้ชำระหนี้ได้

กล่าวโดยสรุปแล้ว สิทธิไล่เบี้ยเป็นกลไกที่กฎหมายกำหนดเพื่อคุ้มครองผู้ค้ำประกันหลังจากที่ได้ชำระหนี้แทนลูกหนี้แล้ว อย่างไรก็ตาม ผู้ค้ำประกันควรปฏิบัติตามเงื่อนไขและแนวปฏิบัติที่กำหนดไว้เพื่อป้องกันการเสียสิทธิในการเรียกร้องคืนจากลูกหนี้

การใช้สิทธิไล่เบี้ยในประเทศฝรั่งเศส

การใช้สิทธิไล่เบี้ย (Right of Recourse หรือ Droit de recours) ในประเทศฝรั่งเศสมีบัญญัติที่ชัดเจนในประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศส (Code Civil) โดยเฉพาะในบริบทของ "การค้ำประกัน" (le cautionnement) ซึ่งเป็นกลไกสำคัญที่เกี่ยวข้องกับสิทธิไล่เบี้ยของผู้ค้ำประกันเมื่อได้ชำระหนี้แทนลูกหนี้หลัก

สิทธิไล่เบี้ยของผู้ค้ำประกันในกฎหมายฝรั่งเศสอยู่ภายใต้ประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศส มาตรา 2308-2320 (หลังการปฏิรูปกฎหมายปี ค.ศ. 2021) ซึ่งกำหนดสิทธิหน้าที่ของผู้ค้ำประกัน (la caution) เมื่อได้ชำระหนี้แทนลูกหนี้ กล่าวคือ เมื่อผู้ค้ำประกันชำระหนี้แทนลูกหนี้หลัก (le débiteur principal) ตามที่ตกลงไว้ในสัญญาค้ำประกัน (contrat de cautionnement) ผู้ค้ำประกันจะได้รับสิทธิไล่เบี้ยต่อไป

1) สิทธิไล่เบี้ยโดยชอบธรรม (Recours personnel) ผู้ค้ำประกันสามารถเรียกร้องจากลูกหนี้หลักเพื่อให้คืนจำนวนเงินที่ตนได้จ่ายไป รวมทั้งดอกเบี้ย ค่าปรับ และค่าใช้จ่ายต่าง ๆ โดยสิทธินี้เกิดจากความสัมพันธ์ภายในระหว่างผู้ค้ำประกันและลูกหนี้ (Article 2308 Code civil)

2) สิทธิไล่เบี้ยโดยรับช่วงสิทธิ (Recours subrogatoire) ผู้ค้ำประกันมีสิทธิรับช่วงสิทธิของเจ้าหนี้เดิมตามกฎหมาย (subrogation légale) กล่าวคือ เมื่อผู้ค้ำประกันชำระหนี้แก่เจ้าหนี้แล้ว จะได้รับสิทธิของเจ้าหนี้เดิมในการดำเนินการบังคับคดีกับลูกหนี้ รวมถึงสิทธิตามหลักประกัน เช่น การจำนอง หรือการกันทรัพย์ (Article 1346 Code civil)

ในการใช้สิทธิไล่เบี้ยนั้นผู้ค้ำประกันสามารถไล่เบี้ยเอาค่าใช้จ่ายทั้งหมดที่เกี่ยวกับการชำระหนี้ดอกเบี้ยตามสัญญาหรือตามกฎหมาย รวมถึงใช้สิทธิกับหลักประกันอื่นที่ลูกหนี้ให้ไว้แก่เจ้าหนี้ ส่วนเงื่อนไขที่ผู้ค้ำประกันจะใช้สิทธิไล่เบี้ยนั้น ได้แก่ ผู้ค้ำประกันจะต้องได้ชำระหนี้แก่เจ้าหนี้โดยชอบแล้วจึงจะใช้สิทธิไล่เบี้ยได้เมื่อพิจารณาการใช้สิทธิไล่เบี้ยในประเทศฝรั่งเศส กฎหมายแพ่งของสาธารณรัฐฝรั่งเศสเกี่ยวกับการใช้สิทธิไล่เบี้ยของผู้ค้ำประกัน มาตรา 2028 วางหลักให้ผู้ค้ำประกันมีสิทธิเรียกร้องหนี้ประธาน ดอกเบี้ยและค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ที่ผู้ค้ำประกันได้ชำระไปให้แก่เจ้าหนี้และค่าใช้จ่ายอื่น ๆ เนื่องจากการดำเนินคดีระหว่างผู้ค้ำประกันกับเจ้าหนี้ อีกทั้งค่าเสียหาย ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินคดี ดังกล่าว โดยตามประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศส มาตรา 2032 กำหนดให้ผู้ค้ำประกันสามารถใช้สิทธิไล่เบี้ยก่อนที่จะชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้เสร็จสิ้น เมื่อมีการฟ้องร้องให้ผู้ค้ำประกันชำระหนี้หรือเมื่อลูกหนี้ล้มละลายหรืออยู่ในสถานะที่ไม่สามารถชำระหนี้ได้ Code civil [Civil Code]. (France). (2024)

การใช้สิทธิไล่เบี้ยในประเทศเยอรมนี

สาธารณรัฐเยอรมันมีระบบกฎหมายแบบ Civil Law เช่นเดียวกับฝรั่งเศส และมีกฎหมายที่รองรับ "สิทธิไล่เบี้ย" (Regressrecht หรือ Rückgriff) อย่างชัดเจน โดยเฉพาะในกรณีที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งชำระหนี้

แทนอีกฝ่ายหนึ่ง เช่น ผู้ค้ำประกัน (Bürge) หรือผู้รับผิดชอบร่วม (Gesamtschuldner) กฎหมายที่เกี่ยวข้องอยู่ในประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน (Bürgerliches Gesetzbuch: BGB)

กฎหมายเยอรมันรับรองสิทธิไล่เบียดใน 2 รูปแบบหลัก ได้แก่

1) สิทธิไล่เบียดในฐานะลูกหนี้ร่วม (Gesamtschuldnerausgleich) ผู้รับผิดชอบร่วม (joint debtor) ที่ได้ชำระหนี้แทนผู้อื่น มีสิทธิเรียกเงินคืนจากลูกหนี้ที่เหลือในส่วนที่เขาไม่ต้องรับผิดชอบ ซึ่งอยู่ในมาตรา: § 426 BGB - Internal Relationship Between Joint Debtors (Gesamtschuldner): “A joint debtor who has satisfied the creditor may demand compensation from the other debtors according to their internal relationship...”

2) สิทธิไล่เบียดของผู้ค้ำประกัน (Bürge) เมื่อผู้ค้ำประกันชำระหนี้แทนลูกหนี้หลัก เขาย่อมมีสิทธิไล่เบียดจากลูกหนี้ตามมาตรา: § 774 BGB - Subrogation of the Surety: “To the extent that the surety satisfies the creditor, the creditor's claim against the principal debtor is transferred to the surety (legal subrogation)...”

สาธารณรัฐเยอรมันมีกฎหมายเกี่ยวกับการใช้สิทธิไล่เบียด กำหนดไว้ในกฎหมายแพ่งของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน มาตรา 770(2) ได้วางหลักว่า ผู้ค้ำประกันมีสิทธิเรียกร้องให้ลูกหนี้ชดเชยหนี้ให้แก่ตนได้เช่นเดียวกับเจ้าหนี้โดยหนี้ประธานยังไม่ถึงกำหนดชำระลูกหนี้อาจจะให้ประกันแก่ผู้ค้ำประกันแทนการชำระหนี้ให้แก่ผู้ค้ำประกัน

สรุป

การศึกษาพบว่า สิทธิไล่เบียดของผู้ค้ำประกันในกฎหมายไทยยังมีข้อจำกัดที่ต้องได้รับการปรับปรุง โดยควรบัญญัติให้สามารถใช้สิทธิไล่เบียดก่อนการชำระหนี้ในบางกรณี และขยายความคุ้มครองให้ครอบคลุมค่าเสียหายอื่นเช่นเดียวกับกฎหมายของประเทศฝรั่งเศสและเยอรมนี การปรับปรุงนี้จะช่วยสร้างความเป็นธรรม และเสริมความมั่นคงในระบบสินเชื่อของประเทศ หรือมีการปรับปรุงให้ผู้ค้ำประกันสามารถเข้าสวมสิทธิไล่เบียดได้เมื่อผู้ค้ำประกันทำสัญญาชำระหนี้แทนลูกหนี้ เพื่อให้มีช่องว่างให้สามารถปรับปรุงโครงสร้างหนี้ และแบ่งเบาภาระผู้ค้ำประกัน อีกทั้งยังเป็นการลดความเสี่ยงที่การจับกลุ่มค้ำประกันจะไม่สามารถชำระหนี้ได้ทั้งกลุ่ม

เอกสารอ้างอิง

กิตติชัย งามชัยพิสิฐ. (2559). *ความรับผิดของผู้ค้ำประกันตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์*.

สำนักพิมพ์วิญญูชน.

นิบลล เลิศนุวัฒน์. (2565). *กฎหมายค้ำประกัน*. คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ปิติกุล จีรมงคลพานิชย์. (2562). *ค้ำประกันจำนองจำนำ*. คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ปัญญา ธนอมรอด. (2567). *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วย ยืม ค้ำประกัน จำนอง*

จำนงำ. สำนักอบรมศีกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.

พินันัย ไชยแสงสุกุลและคณะ. (2537). *ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์: วิจัยพื้นฐานเรื่องกฎหมายแห่งราชอาณาจักรสยาม (ศีกษาเปรียบเทียบโครงสร้างระบบกฎหมายและเนื้อหาบทบัญญัติของอาณาจักรสยามและอาณาเขตทักษิณ)*. สามเจริญพานิชย์.

Bürgerliches Gesetzbuch [BGB] (Germany). (2024). <https://www.gesetze-im-internet.de>

Code civil [Civil Code] (France). (2024). *Légifrance*. <https://www.legifrance.gouv.fr>